

nijn waarna-
d bindt zica
us reket
it van mijn
gen e" van
en van mijn
n ander
ft, dat hier

adeltijk mee:
it we de leer
'LICHT' van
anderen weg,
el er naast:
o neen, niet
l Gods, doch
T deze leer.
t. De demar-
niet-gevallen
ist moeten
n (meer niet
e lte BE-
t Schrift-
a den val is,
mag ik niet
sten) leeraar
Leeraar is

len bijbel be-
voorzienig is,
i REGEERT.
ben vandaag
zegt; en ook
ezelen gebou-
uw van God,
Barth in zijn
ijn der trouw
e Alpha-
Dat een her-
n niet meer
altuur" moest
rt de funeste
me aan de
te kijken als
ijnsch. Reeds
oldken, als hij
an de heilig-
beide een
lijning" pro-
nu in volken
niet. Toch
ngis iet
terug-
, Daar gaat
s", (weder-)
a. Opstanding
, en iets hoo-
als analytisch
is toch OOK
aaron kan
iders kon het
lf als werker
laant ook naar
e bijbelhoofd-

K. S.

III, slot

oor waarde-
erste. En we
pwekking om
cht, toch niet
wing, die niets
wat we lezen,
toch is er ook
1: wij hebben
den wil 't wel
(ik neem hem
n van wie ze
a dat zijn wij
e dwaasheden,
len. Maar het
emaal geleerd.
keningen, dat
is al vast een

zich laat hoo-

y m b o o l der
st: Mt. 19: 14
) krijgt deze
danigen is het
enen, die even
inen". De op-
rdedigd, mede
zoodanigen" is
t. 26: 28 („dit
aangetoekend:
s als door een

offer verzegeld". Men kan exegetisch hierover dispu-
teeren; maar dogmatisch geeft het nog al te denken
en dan in bemoedigenden zin. Minder aanmoedigend
is de opmerking, dat het woord „drinkt allen daaruit“
(vs 28) „den dieperen (!) zin krijgt van een uitnoodi-
giding (!) de garantie der zondenvergeving aan te
nemen". Daar kan alles en nog wat in en buiten lig-
gen. Maar als het strikt gelezen wordt heb ik be-
zwaren.

Overigens is ook dit gedeelte van belang door dat
het de bergrede bevat. Schrijver's opvatting daarvan
neergelegd in zijn dissertatie, schijnt ons de voorkeur
te verdienen boven die van dr F. W. Grosheide.

Saamvattend constateer ik van heel het werk over
het N.T.:

a) er zijn op critieke punten bezwaren, en dan voor-
namelijk wegens machteloosheid — de auteurs voelen
zich niet vrij;

b) er is anderzijds wel degelijk gerekend met de
productie van de in 1944 door de synode weggezonden
groep, en hun met de gangbare meeningen vergeleken
betere inzicht komt berbaaldelijk wel den goeden ver-
staander althans repressief tot uiting;

c) op vele plaatsen een loffelijke reserve;

d) het geheel valt dus mee.

We kunnen dus — mits men maar kritisch vermo-
gen heeft — de uitgave wel aanbevelen, al willen we
hier wel openlijk den wensch uitspreken, dat onze
exegeten in overleg met anderen ook eens aan de mo-
gelijkheid van zulk werk gaan denken, ook ter ver-
sterking en bewaring van de dogmatische winst der
laatste jaren van strijd.

K. S.

Naar aanleiding van „Grootegast", III

We wilden ons juist zetten tot het schrijven van ons
vervolgartikel, toen we van den Kerkeraad van Groot-
egast ter informatie ontvingen een afschrift van enkele
stukken, van dien Kerkeraad, gericht tot den Kerkeraad
der Chr. Geref. Kerk van Lutjegast en dien van Korn-
horn en anderzijds van den Raad van Lutjegast (annex
Kornhorn) aan den Raad van Grootegast. De Kerkeraad
gaf ons verlot gebruik te maken van deze afschriften,
indien het dienen kan om het kerkvolk de juiste houding
te doen vinden ten aanzien van den gang van zaken in
betrekking tot het kortstondig contact met die Chr. Ge-
ref. Kerken, met welke een samenspreking gaande is.

We ontvingen dan:

1. Schrijven Geref. Kerk aan Chr. Geref. Kerk te Lut-
jegast d.d. 23 Maart 1949;

2. Schrijven Geref. Kerk aan Chr. Geref. Kerk te Korn-
horn d.d. 25 Maart 1949;

3. Schrijven Chr. Geref. Kerk van Lutjegast aan Ge-
ref. Kerk van Grootegast, d.d. 28 Maart 1949.

Hier volgen de afschriften:

Geref. Kerk
Grootegast.

Grootegast, 23 Maart 1949.

Aan den Raad der Chr. Geref. Kerk te LUTJEGAST.

Eerwaarde Heren en Broeders,

Den Praeses van onzen Raad kwam gisteren onder ogen
een artikel in „De Wekker" d.d. 11 Maart '49, dat als
titel droeg: „Het juiste standpunt".

In dat artikel wordt verklaard: „De kerkeraad van
Lutjegast zond mij het volgende" en dan komt daar een
stuk, dat we ook gezien hebben in „Kerknieuws" d.d. 12
Maart '49, waaruit we mogen concluderen, dat U dat
stuk aan heel de landelijke pers hebt willen doorgeven.

Onbekend met den auteur van dat betreffende stuk,
hebben de kerkvisitatoren het als hun roeping geacht op
dat stuk een nodige rectificatie te geven. Die nodige re-
tificatie kunt U vinden in de „Groninger Kerkbode" d.d.
20 Maart '49 en in „Geref. Gezinsblad" eveneens van dien
datum (door ons blad uit Gron. Kb. dadelijk overgenomen,
K. S.). Ook zij werden in Uw stuk met name genoemd
als te hebben geholpen bij de „ingrijpende maatregelen",
genomen door de Geref. Kerk ond. art. 31 te Grootegast-
Lutjegast".

Onze Raad wil het u niet verhehlen, hoezeer het hem
spijt, dat U zo gehandeld hebt. Het is niet ten onrechte
gewest wat we uitspraken in ons schrijven aan U d.d.
9 Maart '49. „Wij menen, dat Uw Raad in dezen wel wat
minder snel had moeten handelen". U neemt die broeders
en zusters in Uw Kerkgemeenschap op „zonder eerst
ook bij onzen Raad nadere informaties te hebben inge-
wonnen omtrent de eigenlijke reden waarom zij kerkelijk
dakloos geworden waren". U zendt een bericht de wereld
in, wat er helemaal naast is, immers de conclusies der
kerkvisitatoren bij de d e r d e samenspreking worden
daarin aangegeven, als waren het de conclusies der
t w e e d e samenspreking.

Onze Raad betreurt het, dat U niet bent ingegaan op
ons schrijven d.d. 21 Febr. '49, waarin U als het ware
bent uitgenodigd om nadere informaties ten onzen in te
winnen. U hebt die uitnodiging niet nodig geacht, zo
moeten wij concluderen. Wij zien vandaag de gevolgen
daarvan. Kerkelijk Nederland in de war gebracht door
dit onjuiste artikel van Uw hand. De samenspreking
tussen beide Kerken in gevaar gebracht.

Onze Raad vraagt U bij dezen of ge bereid zijt dit be-
wuste artikel in te trekken als onjuist. En daarvan dan
mededeling te doen aan den Hoofdredacteur van „De
Wekker" en aan den Redacteur van „Kerknieuws".

Onze Raad zag gaarne deze vraag beantwoord vóór
Vrijdagavond a.s.

Met heilbiede en broedergroet.

namens den Raad der Geref. Kerk

w.g. Th. Hoff, Praeses,
w.g. J. L. Niemeyer, Scriba.

Geref. Kerk
Grootegast.

Grootegast, 25 Maart 1949.

Aan den Raad der Chr. Geref. Kerk te KORNHORN.

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en Broeders,

Bij dezen willen wij U op de hoogte brengen van het
door onzen Raad aan dien van de Chr. Geref. Kerk van
Lutjegast gerichte schrijven d.d. 23 Maart j.l.

Op ons verzoek om vóór Vrijdagavond ons te ant-
woorden of de Raad bereid was het betreffende stuk,
dat aan „De Wekker" (en naar alle waarschijnlijkheid
ook aan „Kerknieuws") toegezonden werd, in te trekken
als onjuist, is tot hedenavond geen antwoord binnen-
gekomen.

Als genabuurd Kerkeraad van dien van Lutjegast moge
U daarvan in kennis worden gesteld, opdat U tezamen
met Uw Praeses, welke naar wij menen van de Kerk
van Lutjegast consulens is, zoudt kunnen spreken met
den Kerkeraad van Lutjegast, opdat zo de waarheid ten
spoedigste worde gediend.

Wij menen dat U een taak heeft in dezen uit hoofde
van de gemeenschap der heiligen en krachtens het kerk-
verband.

En wij wenden ons temeer daarom tot U, daar door
dit in de pers opgenomen artikel de samenspreking tussen
Chr. Geref. en Geref. in het Westerkwartier belemmerd
wordt.

Onze Raad zal n.l. niet spontaan kunnen gaan samen-
spreken met Uw Raad en dien van Lutjegast, zolang dat
stuk daar nog ligt.

Wij hopen zeer, dat U alles zult willen doen om tot
elkander te komen en niet van elkander verwijderd te
worden.

Met heilbiede en broedergroet,

Namens den Raad der Geref. Kerk van Grootegast,

w.g. Th. Hoff, Praeses,
w.g. J. L. Niemeyer, Scriba.

P.S. Wij zenden hierbij het Geref. Gezinsblad d.d. 19
Maart waarin „Een nodige rectificatie".

Chr. Geref. Kerk
te Lutjegast.

Lutjegast 28-3-'49.

Aan de Raad der Geref. Kerk (art. 31 K.O.)
te GROOTEGAST.

Weleerw. en Eerw. heren en Brs.

Nog éénmaal een antwoord op Uw diverse missives
aan onze Raad gezonden, welke naar ons oordeel deels
juist, maar ook voor een deel onjuist van inhoud zijn.

Het lust ons niet, ze alle punt voor punt na te gaan,
doch slechts enkele opmerkingen in het algemeen.

Het stuk dat U las over het „Conflict enz." is in nauwe

Vriendschap met de wereld, vijandschap tegen God (Jac. 4 : 4a) I

ZENDING EN EVANGELISATIE

Maart 1946:

De generale synode der Ned. Herv. Kerk doet een
herderlijk schrijven uitgaan, waarin zij verklaart, dat
t.a.v. de indische kwestie rechtlijnig denken uitgeslo-
ten is. In een tijd, waarin naar Gods bestel de functie
van de overheid opgeschort schijnt, kan een natie, die
het wettig gezag had, geroepen zijn om voor de elischen
van het volk te wijken en krachtadig mee te werken
aan de nieuwe vormgeving van het leven der zich
tot vrijheid verheffende volkeren.

April 1946:

De H. van den Brink, miss. predikant van Makas-
sar, publiceert een brochure: Een Elsch van Recht,
waarin prof. dr J. H. Bavinck een inleidend woord
schreef. Deze brochure wordt allen gereformeerden
predikanten gratis toegezonden; de kosten hiervan
werden bijeen gebracht door enkele „Zendingspredi-
kanten". In deze brochure wordt betoogd, dat Azië
ontwaakt en dat de zending zich thans ten aanzien
van wat er in het oosten leeft niet als geheelonthou-
der mag gedragen. Voorts wordt het pleit gevoerd
voor de zelfbeschikking van Indonesië. Wat in Indië
aan den gang is, moet vergeleken worden, niet met
de fransche revolutie, maar met de amerikaansche
vrijheidsoorlog en de belgische opstand in 1830. (Tij-
dens den oorlog was er geen continuïteit van het Ned.
gezag.)

„Zo wie zijn leven zal willen verliezen, die zal het
behouden", wordt door ds v. d. Brink van toepassing
geacht op het voldoen van de gerechtvaardigde ver-
langens der indonesiërs. Sjahrir, dien ds v. d. Brink
citeert, is volgens hem een figuur, waar we God voor
moeten danken.

Veertien werkers in de zending verklaren in te
stemmen met het boekje van ds v. d. Brink; o.a. dr
F. L. Bakker, Djocja en ds H. A. Wiersinga, Lei-
den.

(Ds W. W. Meynen, Dordrecht, beval de lezing van
deze brochure van harte aan in een kerkbode van
22 Juni 1946.

Prof. dr J. H. Bavinck publiceerde na de verschij-
ning van de brochure van ds v. d. Brink mede namens
„enkele zendingsmensen" een verklaring, die poog-
de enkele misverstanden weg te nemen. Doch „met de
algemeene strekking van het betoog van ds Van den
Brink" werd allereerst volle instemming betuigd).

samenwerking tussen onze Raad en de uitgetreden Brs.
en Zs. tot stand gekomen, omdat openbaarheid hiervan
o.i.z. plicht was.

Aan Uw verzoek (ultimatum?) tot herroeping hiervan
kon door ons reeds niet worden voldaan, gezien de korte
spanne tijds ons daarvoor gegeven.

Evenmin zijn wij daartoe bereid, omdat het in grote
trekken juist en de feiten door heren kerkvisitatoren
practisch alle worden erkend.

Nadere bewijzen zullen alsnog wel worden gegeven,
indien opname in de pers zal plaats vinden.

Of U daardoor zal worden verblijd is een andere vraag.

Uw beweren dat heel de Geref. Kerk (art. 31) van
oordeel is, dat er slechts „één ware Kerk is" enz., wordt
reeds weersproken door Uw eigen predikanten, b.v. Ds
B. A. Bos („De Roeper") en Ds Melma („Eenheid des
Geloofs")!

Bovendien uit meerdere correspondentie met andere
Geref. (art. 31) door ons ontvangen.

— Aangaande nadere „Samensprekingen" het volgende:
Meerdere malen heeft onze Raad ernstige pogingen aan-
gewend om een inleider te krijgen over het afgesproken
onderwerp: „De prediking".

Echter al deze pogingen zijn tenslotte niet gelukt. In-
middels namen wij kennis ook van hetgeen in de pers
der Geref. (art. 31) werd geschreven en door anderen ge-
zegd, o.a. van de Chr. Geref. Kerk.

Hierdoor werd tenslotte het nut van verdere samen-
sprekingen door ons in twijfel getrokken.

Op onze gecombineerde versadering der Kerkeraaden
van Kornhorn en Lutjegast, is dan ook j.l. met algemeene
stemmen het volgende besloten:

Constaterende, met leedwezen, dat door de Geref. (art.
31) in 't Zuidelijke Westerkwartier, door woord en daad,
de basis, waarop verdere samensprekingen nog zouden
kunnen worden gehouden, is weg genomen, geen verdere
pogingen dienaangaande meer aan te wenden.

Aan onze Raad werd opgedragen U daarvan kennis
te geven, aan welke opdracht wij bij dezen voldoen.

Tenslotte bevelen wij U aan te lezen wat Prof. J. J.
v. d. Schult in „De Wekker" van j.l. onder Corresponden-
tie schrijft, waarmede onze Raad het eens is.

„J. V. te Den Haag..... (volgt het daar geschrevene
letterlijk overgenomen)".

Met vr. br. groeten,

Namens de Kerkeraad der Chr. Geref. Kerk te Lutje-
gast.

(w.g.) F. A. HAZENBERG, Voora.

Tot zoover de ons gezonden stukken. Onze opmerkingen
hopen we na dezen te vervolgen. Jammer, dat, waar op
verzoek der Chr. Geref. deputaten zelf de officiële cor-
respondentie met onze deputaten nog niet publiek ge-
maakt wordt, men tegelijkertijd langs officiële kanalen
alvast dergelijke publicaties van Chr. Geref. zijde in zee
zendt, die wel geruchten helpen doorsijpelen, maar geen
zoden aan den dijk zetten.

K. S.

11 Sept. 1946:

De generale synode van de gebonden geref. kerken
besluit toe te treden tot den Ned. Zendingsraad, ge-
zien de huidige wereldomstandigheden.

De Nederlandsche Zendingsraad is aangesloten bij
den Internationalen Zendingsraad. Veel modernen en
pacifisten werken hieraan mede.

19—24 Mei 1947:

Samenspreking in de Kwitangkirk te Batavia tus-
schen de delegatie van de kerken in Indonesië, liggende
in het gebied van den javaanschen raad van ker-
ken EN de delegatie van de kerken in Nederland (n.l.
de Ned. Hervormde Kerk en de Gereformeerde Kerken
in Nederland). De conclusies van deze samenspreking
worden door de nederlandse delegatie namens de
buitenslandsche kerken ondertekend.

20 Juni 1947:

Ds H. A. Wiersinga doet op de voortgezette synode
te Zwolle van de gebonden geref. kerken „medede-
ling van een schrijven van een „comité van ontvangst"
van een delegatie van afgevaardigden van protestant-
sche kerken en jeugdorganisaties in Indonesië op door-
reis naar de oecumenische conferentie van christelijke
jeugd te Oslo, hetwelk verzoekt twee vertegenwoor-
digers van de synode af te vaardigen naar een week-
end, waar deze afgevaardigden contact zullen hebben
met kerk en protestantische jeugd in ons land.....

De synode besluit AAN DIT VERZOEK TE VOL-
DOEN; de vertegenwoordiging wordt overgelaten aan
de deputaten der generale synode voor de zending"
(acta art. 83).

(Eenige dagen later verscheen in de bladen een
foto van deze delegatie, die ontvangen werd op een
zendingscentrum; ds H. A. Wiersinga was er ook bij).

22 Juli—1 Aug. 1947:

Tweede Wereldconferentie der Christelijke Jeugd
te Oslo. Tijdens het begin dezer conferentie vangt de
eerste politionele actie in Indië aan. Tijdens een openingszitting van de conferentie zegt
daarom de nederlander dr W. A. Visser 't Hooft: „Ik
gevoel ten diepste den last der schuld, die op mijn
land rust voor de verschrikkelijke gebeurtenissen
welke op dit huidige oogenblik, dat wij te zamen ver-
gaderen, plaats vinden". Ook de nederlandse dele-
gatie belijdt schuld inzake den oorlog tussen Ne-

derland en Indië, die volgens de indonesische delegatie gelijk staat met den aanval van Hitler op Polen. (Dr P. Prins, Groningen en vele leden zijner kerken werkten mede aan de voorbereiding van dit congres. In Oslo waren o.a. afgevaardigden van „Jeugd en Evangelie“, van het studentencorps aan de Theol. Hoogeschool, Oudestraat, Kampen en ds R. C. Harder).

1 Aug. 1947:

Veertien zendingsmensen en predikanten (o.a. dr F. L. Bakker, jhr dr H. H. van Beyma, mr M. de Niet, ds A. Pos), doen een „Verklaring en Oproep“ het licht zien te Batavia in verband met de politionele actie.

Hierin eischen ze van het nederlandse volk begrip voor de verklaarbaarheid der weifeling van de Republiek om het Linggadjati-accorde te aanvaarden. Velen streven immers nog naar herstel van de koloniale verhoudingen. De nederlandse christenen hebben hier schuld. De ondertekenaars zijn zeer bevreemd, dat dit gewapend optreden blijvende verwijdering tengevolge zal hebben en dat uit motieven van hebzucht en machtswellust gehandeld zal worden.

„Daarom roepen wij alle Nederlanders op om nu te bewerken, dat het namens hen ten aanzien van Indonesië gevoerde beleid wordt bepaald door een volstrekt oprecht streven naar verwezenlijking van waarheid, gerechtigheid en naastenliefde, en niet door het egoïsme, opportunisme of de daemonie“.

(Deze verklaring, die den geest van de Nederlandse Volksbeweging ademde, werd weersproken door een andere verklaring van twaalf anderen, waarin betoogd werd, dat de verklaring van 1 Aug. inging tegen Schrift en belijdenis, het recht Gods verkortte en het gezag der overheid ondermijnde).

3-19 Febr. 1948:

Synode te Eindhoven.

De kerken in synode van Eindhoven bijeen verklaren zich bereid haar medewerking te verleenen aan den zendingsarbeid op Java, zooals die voortaan beheerscht zal worden door den regel, dat de javaansche kerken vooropgaan en dat hierbij de kerken van het zendings-terrein Midden-Java ten Zuiden dit in samenwerking met andere javaansche kerken zullen doen.

De conclusies der Kuitang-conferentie worden aldus in grondlijnen aanvaard.

27 Juni 1948:

In alle gemeenten der Prot. Kerken in Indië wordt een herderlijk schrijven van de synode hier kerk voor-gelezen, waarin o.a. gezegd wordt:

„Het is op grond van de barmhartigheid en gerechtigheid van Christus, dat de synode van de Prot. Kerk in Indonesië de verantwoordelijkheid voor eigen volken, cultuur en politieke vormgeving erkent als het recht en de eier der volkeren in Indonesië, en dat wij met hen voor hun vrijheid en zelfstandigheid willen opkomen, opdat zij spoedig de hun toekomende eervolle plaats mogen innemen in de gemeenschap der volkeren“.

1 Aug. 1948:

Op den avond van dezen Zondag wordt in de Willemkerk te Batavia een ontmoetingssamenkomst gehouden met de afgevaardigden van Indië naar het congres van den Wereldraad van Kerken, dat van 22 Aug. tot 4 Sept. te Amsterdam zal samenkomen. Ds A. Pos, zendingsconsul en voorzitter van het Contact-Comité tussen Kerk en Zending spreekt over: „De Wereldraad van Kerken en onze eenheid“.

Na betoogd te hebben, dat na de Reformatie een splitsingsproces begon, betoogde hij dat thans geen middelpuntvliedende, doch middelpuntzoekende kracht de kerk drijft. Een nieuwe tijd is aangebroken, dank zij de oecumenische beweging. De afgevaardigden van de verschillende kerken gaan als één delegatie naar Amsterdam, nederlanders, chinezen en kerken uit de Republiek worden samen gebonden.

22 Aug. tot 4 Sept. 1948:

Assemblee van den Wereldraad van Kerken.

22 Sept. 1948:

De herv. synode wendt zich tot den Raad van Ministers, inzake Indonesië. De synode haalt enkele gedeelten uit het herderlijk schrijven van de Prot. Kerk van Indonesië aan en wijst er dan o.a. op, dat het zeer belangrijk is, dat allen, die verantwoordelijkheid dragen, ten volle verstaan, dat zij hebben mede te arbeiden tot het vormen van een vrij verantwoordelijkheidsbesef, dat de volken van Indonesië en d a r o n d e r o o k d e R e p u b l i e k in staat zal stellen op den grondslag van vrijwilligheid tot een waarachtige samenwerking van vrije volkeren met Nederland te geraken.

„Voor kerk en zending beide zal een eventuele gewapende oplossing van het huidige conflict leiden tot een, menselijkerwijze gesproken, onoverkomenlijke en catastrofale verwijdering met de indonesische bevolking“.

Daarom wake de regering tegen misbruik van machtsmiddelen, opdat Nederland datgene vermijde „waartegen het zich in de loop van zijn geschiedenis met zo grote zedelijke ernst heeft verzet“.

19-29 Dec. 1948:

Conferentie van christenjongeren te Batavia, georganiseerd door het Oslo-comité. Het Oslo-comité

wordt ontbonden en in plaats ervan komt de Oecumenische Jeugdraad voor Indonesië. Grondslag: Het geloof in Jezus Christus, Gods Zoon, den Heer en Zaligmaker.

Tijdens deze conferentie begint de tweede politionele actie.

De conferentie neemt een resolutie aan, waarin de meerderheid ter conferentie spreekt van de politionele actie als een aanslag op het vrijheidsstreven van het indonesische volk. Een minderheid onthoudt zich van oordeel en een groep ziet de militaire actie als den weg, waarlangs aan Indonesië de vrijheid wordt gegeven (Trouw, 10 Jan. 1949).

(Op deze conferentie sprak o.a. ds Rumambi, secr. van den Raad van Makassar; dr J. Verkuyll, dr C. L. van Doorn, door het C.N.V. naar Indië uitgezonden. Opgemerkt dient nog te worden, dat het Persbureau der Ned. Herv. Kerk sprak van een belangrijke minderheid, die de politionele actie als wettig zag; volgens het Zendingencentrum van de Gereformeerde Kerken te Baarn was dit een kleine groep (zie Trouw, 26 Jan. 1949).

Sneek, Febr. 1949.

C. v. d. WAAL.

GRONINGER Brieven

Amice frater,

Het lag voor de hand een vergelijking te treffen tusschen Spengler, den profeet-historicus na den eersten, en Toynbee, den profeet-historicus na den tweeden wereldoorlog.

Spengler zet zijn verhaal in met de bewering: in dit boek wordt voor den eersten keer de poging gewaagd de geschiedenis vooraf te bepalen; nog meer dus dan geschiedenis te voorzien.

Hij vergiste zich daarin, want zijn leermeester, de machtige wijsgeer Hegel, was hem in dezen hoogmoedigen arbeid voorgedaan.

Welnu — Toynbee zegt: dit is de tweede keer; maar ik doe het nu beter dan Spengler het vermocht. En hij volgt feitelijk ook den hoogmoed van Hegel.

Nu maakte ik in den vorigen brief deze tegenstelling: Spengler is materialist, Toynbee spiritualist. Hiertoe geleid door een bijkomend iets, n.l. hun verschillende aard. Spengler Pruisisch-ruw, Toynbee Engelsch-beschaafd. Een verschil als tusschen den Oostpruisischen edelman en den Engelschen lord.

Feitelijk is hier toch geen tegenstelling aanwezig, want wat den aard hunner poging betreft kan gezegd: lood om oud ijzer.

Hegel sprak van den oergeest of oerziel. De absolute geest, die voor elke beschaving, voor elke cultuur in een relatieve, tijdelijke geest te voorschijn treedt in een ontlooiing in de historie, naar den bekenden dialectischen drieslag: these, antithese, synthese. De geest roept telkens zelf zijn tegenstelling op; de these werkt de antithese; maar de oplossing is er in de synthese, als de cultuur tot een nieuwe fase is gekomen, een hooger en vorm der historie. Dan sterft die relatieve geest, d.w.z. de cultuurperiode gaat ten onder. De „geest“ geeft den geest. Maar de absolute geest sterft niet; hij kan niet verloren gaan en niets in hem gaat verloren. Hij bezit altijd alles. Hij verschijnt in een nieuwen tijdelijke geest, een nieuwe cultuur komt op, en voor ons nu, als het einde, de Pruisische machtsstaat, de staat van Hitler, zullen wij nu maar zeggen. Dat past best, als men nagaat, dat Spengler den Romeinischen soldaat, die Archimedes de hersens insloeg, van meer betekenis voor de historie achtte dan Archimedes zelf.

Als Spengler en ook Toynbee de wereldgeschiedenis willen zien als een opvolging van culturen of beschavingen zijn zij beiden leerlingen van Hegel. Beiden spreken van „geest“ of „ziel“, oergeest of oerziel.

Er is dan, wat men nu weer prijst als bovennatuurkunde, metafysica, een wijsheid, die zich niet bepaalt tot het natuurlijke leven, zooals wij dat zien, dat zich aan ons openbaart in zijn verschijningen, maar daarachter of daaronder werkt als een bovennatuurlijk wezen, de geest of de ziel, of naar Plato, de idee.

Deze metafysica heeft ook haar eigen ethiek, welker aard wij leeren kennen uit Plato's staat of Hegel's staat. Een heer en geen knechten meer. Wat betekent de macht van den Uebermensch, een wereldstaat als men thans inroept, waarin alles één is en alles tot de diepst mogelijke slavernij is gekomen. En als wij nu een oecumenische beweging hooren spreken van „Christus de Heer“, voor allen gelijk, dan speuren wij daarin eveneens dat rijk van den antichrist, waarop zoowel Hegel als Spengler doelen en dien Toynbee niet weet te ontgaan. De wereldstaat, die één zal zijn met de wereldkerk.

Bij alle drie is het „religieuze“ aanwezig, waarmee de vele valsche profeten van onzen tijd zich zoo druk bezig houden. Vele valsche profeten. Want zij behoeft maar even eens een kijkje te nemen voor het winkelraam van onze boekwinkels om den overvloed van godsdienstige lectuur te constateeren. Het aantal valsche profeten, die roepen: hier is de religie; ook: hier of daar is de Christus, is tegenwoordig legio.

Hegel toch trekt inzake de wereldhistorie twee merkwaardige conclusies, die precies zoo bij Spengler en Toynbee aanwezig zijn.

De eerste is de wet van den samenhang aller dingen; Kohärenz n.l., dat alle godsdienstige, artistieke

en wetenschappelijke voortbrengselen eener cultuur „morphologisch“, d.i. naar haar gedaante of vorm, al schijnen zij ook onafhankelijk van elkander te bestaan, met elkander samenhangen. De religie komt uit de cultuur op.

De tweede conclusie is deze, dat, vergelijkt men de verschillende elkander opvolgende culturen met elkander, wij daarin verschijningen kunnen vaststellen, die volkomen met elkander overeenstemmen en gelijke betekenis hebben. De wet der homologie, der gelijkvormigheid.

Alle religie, evenals alle ander verschijnsel, is de vrucht van de ontlooiing van den oergeest, de oerziel, de oeridee.

De religie is dan het eerste cultuurbeeld. Daarin zegt een volk wat het voor w a a r houdt. De kunst is het tweede beeld, de wijsbegeerte het derde, de staat het vierde. Zoo wordt alles biologisch geordend.

Nu is hier sprake van den „geest“, die dan de stof-felijke verschijnselen beheerscht. Maar wij hebben gezien hoe gemakkelijk Karl Marx, ook een leerling van Hegel, den dialectischen gang omkeerde. Hij zette in de plaats van den oergeest de oerstof, en die stof, de maatschappelijke ontwikkeling, beheerschte telkens den geest en zijn ethiek. Zuiver materialistisch. In den grond der zaak is het dus, als ik zeide: lood om oud ijzer. Want Hegel zag den staat van Hitler als het hoogtepunt der huidige ontwikkeling, en Marx den staat van Stalin, die thans de wereld beven doet. Hier is een wijsheid, waarop het woord van Jacobus van toepassing is: een wijsheid niet van boven, maar „is aardsch, natuurlijk, duivelsch“ (Jac. 3:5).

In onze dagen schijnt het wel, dat het brute materialisme verlaten wordt. Men wordt zelfs veer „religieuze“, godsdienstig, zelfs wel als de Atheners in Paulus' dagen „alleszins als godsdienstiger“.

Maar wat zulks betekent vond ik treffend weergegeven in een artikel in „Hibberts Journal“ van de vorige maand. De schrijver is prof. Price, die zegt: de materialistische theorie omtrent de menscheijke natuur — of wil men liever de naturalistische theorie — is zeer indrukwekkend, maar heeft toch haar zwakheden. Deze theorie beaamt zich tot de normale verschijnselen. En als de materialist dat wil, dan zeggen wij: gij hebt u op den keizer beroepen, gij zult tot den keizer gaan. Maar daar is ook nog het „supernormale“, het bovennatuurlijke, als de telepathie en het occultisme, en daarmee houdt de moderne zielkunde, de „Psychical Research“ zich bezig.

Welnu, de religieuze Toynbee vestigt zijn hoop juist op dat zielkundig onderzoek, dat ons den mensch ten volle zal verklaren, leeren kennen; en dan beheerscht de mensch ook de historie, zijn toekomst.

Maar wacht ons dit voor de toekomst, wij moeten in heel deze historiebestemming wel opmerken den grooten hoogmoed dezer geleerden.

Wat willen zij eigenlijk, als hun oog gaat over de ontzaglijke veelheid van historische verschijnselen en gebeurtenissen?

Zij willen die niet alleen overzien, maar ook het „wezen“ verstaan. Zij willen — en hier zien wij den zondeval — als God kennen, oordeelen, bepalen.

Nu is het merkwaardig, dat de beide historici, Spengler en Toynbee, toegeven, dat zij niet verder kunnen teruggaan dan tot ongeveer zesduizend jaar. Toen ik indertijd bij een bespreking van Spenglers boek in de „Standaard“ daarop de aandacht had gevestigd, ontmoette ik eenigen tijd later prof. van Gelderen, die mij zeide: die zesduizend jaar is een Joodsche berekening, die in de Schrift niet gevonden wordt, en als wij aannemen, dat de volkerentafel geen namen van mannen, maar van volken geeft, is een berekening van meerdere eeuwen gansch niet onmogelijk. Nu mag dit waar zijn, mij treft bij Toynbee weer precies hetzelfde als bij Spengler. Zij zien vele culturen en beschavingen elkander opvolgen, maar slechts over een duur van zesduizend jaren. Is dit dan, naar Toynbee meent, de levensduur der menscheid tot nu toe? In geen geval. De mensch komt uit de aarde of uit den oergeest op, en de menscheid leefde of vegeteerde honderdduizenden jaren op de aarde, zonder tot eenige cultuur te komen. Maar plotseling voor zesduizend jaar dan kwam de ontwaking. Wij moeten ons dit zoo voorstellen, zegt Toynbee, dat de menscheid, lui liggend in de vlakke, waar wij niet kunnen komen met onze oogen, op eens de helling van den berg der beschaving begint te beklimmen. Wij zien haar, als zij daarmee bezig is en wij volgen den klim van de eene beschaving tot de andere, een-en-twintig keer, en telkens, als een top is bereikt, stort het zaakje weer in de diepte. En nu gaat het er om, de wet te vinden, die deze wording, opklimming en weer instorting bepaalt.

Spengler zegt: zie, dat gaat net als met een plant. De plant komt op uit de aarde, trekt haar voedsel uit de aarde, schiet op, begint bloesem en vrucht te dragen. In het eerst is het verband met den bodem krachtig. De eerste fase is die van den boer, zooals wij hem nog zien in een primitieve omgeving. Als de plant opgroeit, wordt de cultuur tot civilisatie. De bloem komt en de vrucht zet zich: religie, kunst, filosofie, staat. De eerste fase is die van den boer, het vrije veld, het d o r p. Dat was het karakter van Jezus en zijn religie. Het eind is de s t a d, de religie van Paulus, als alles s t a d geworden is, is de plant van den wortel als losgeraakt; zij sterft.

De cultuur gaat weer te gronde met haar ingewikkeld

politiek
aarde, d
nieuwe
digen b
vallen d
torie e
maar d
een do
ten dat
Wij mo
ons bes
houden
niet. D
de nieu
commun

En da
eind, zo
Maar
zien en
zich zelf
zoo hoog
panoram
scherpen
is de be
Gods at
zooals o
te doorz
hij zelf
objectief
van de
heid zie
De rei
doel ber
alle toe
te leerer
Hegel
maar d
openbari
Friedel
wien de
Spengl
Toynb
tevreden
Hij wi
der hist
dichter i
En hij
hij niet,
zullen m
historie
ook het
mensch
over na
Met h

De rei
doel ber
alle toe
te leerer

Hegel
maar d
openbari
Friedel
wien de

Spengl
Toynb
tevreden
Hij wi

der hist
dichter i
En hij

hij niet,
zullen m
historie
ook het
mensch
over na

Met h

Onbegrijp

Ons vo
formeerde
ferentie,
Oosterbe
boek zot
Maar pre
hij wijze
Oosterbe
hebben
van de r
omdat ze
zaak is e
het nieuw
hoe erg
mouw, a
ook beva
diging. E
beginnen,
eenige s
kwaad t
prachtig
nog nooit

„bewijzen
lijk, maar
opmerken
heel boel
fundeerer
beek sch
docratie
jes van d
en te ver
te beschu
om alle
anders g
heidszin
synodocr
Toornvlie
ongeluk,
(rapporte
met aphe
ken vol
aangeziel

Maar
het kort
lezen we

Maar
niet de
Schrift
rekenst